

обвинувачених судом Російської Федерації за створення терористичної організації порушувало вказану статтю, оскільки рішення Верховного Суду Російської Федерації, яке було одним з безпосередніх факторів засудження заявників за ст. 282 (2) КК Російської Федерації (створення екстремістської організації та членство в ній) та яке було прийняте у закритому засіданні 14.02.2003, а тому не було опубліковано. Сам же список терористичних організацій був оприлюднений вже після засудження заявників за ст. 282 (2) КК Російської Федерації. ЄСПЛ констатував, що оскільки зміст судової заборони був оприлюднений лише після винесення вироку заявникам, вони не могли передбачати, що їх членство у «Хизб ут-Тахрир» могло потягнути кримінальну відповідальність за ст. 282 (2) КК Російської Федерації. Саме тому у цій справі було встановлено порушення ст. 7 Конвенції. ЄСПЛ відзначив, що повідомлення журналістам про рішення Верховного Суду Російської Федерації не може замінити офіційне опублікування рішення або щонайменше його резолютивної частини; лише публікація в офіційному джерелі може забезпечити належні та надійну вказівку на правові норми, що застосовуються у конкретній справі.

З огляду на викладене вище, кваліфікація дій учасників не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, які є структурними підрозділами «ДНР» чи «ЛНР» є більш надійною (на перспективу можливих оскаржень) саме за ст. 260, а не за ст. 258-3 КК України.

Лобан Дмитро Вікторович,
аспірант кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НА ПАСАЖИРСЬКОМУ ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Анотація. У статті проведено аналіз щодо застосування законодавства про кримінальну відповідальність за насильницькі злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини з урахуванням імплементації конвенцій Ради Європи. Автором здійснено розподіл статевої кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини й надано кримінально-правову характеристику об'єктивних і суб'єктивних ознак насильницьких злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини (ст. 152, 153 КК України).

Summary. The article analyzes the scientific views on the application of legislation on criminal liability for violent crimes against sexual freedom and sexual integrity of the child, taking into account the

implementation of Council of Europe conventions. The author distributes sexual criminal offenses against sexual freedom and sexual integrity of a child and provides a criminal description of objective and subjective signs of violent crimes against sexual freedom and sexual integrity of a child (Articles 152, 153 of the Criminal Code of Ukraine).

Ключові слова: дитина, статева свобода, статева недоторканість, сексуальне насильство, криміналізація, кримінально-правова характеристика.

Keywords: child, sexual freedom, sexual integrity, sexual violence, criminalization, criminal-legal characteristics.

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ст. 29 Основного Закону проголошує, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. Стан забезпечення реалізації права людини (будь-якого віку) на її свободу та недоторканість (у тому числі статево) справедливо визнається показником морального здоров'я суспільства, індикатором його духовності та ставлення до загальнолюдських цінностей [1] (Konstytutsiia Ukrainy, 1996).

У структурі насильницької злочинності одним із її різновидів виступають статеві кримінальні правопорушення. Статеві кримінальні правопорушення – це сукупність суспільно небезпечних діянь, спрямованих проти статевої свободи та статевої недоторканності людини. Вони порушують установлений законодавством порядок вільних статевих зносин осіб між собою і характеризуються значними негативними психологічними наслідками для потерпілих від статевого насильства осіб. Потрібно враховувати, що такі злочини спрямовуються на задоволення статевої пристрасті особи як у природних формах, так і в різних формах статевого збочення, які виходять за рамки суспільних принципів статевої моральності щодо «класичного» характеру і способів задоволення статевої пристрасті [2].

До кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, норми про відповідальність яких об'єднані в розділі IV Особливої частини КК України, віднесені: 1) зґвалтування (ст. 152); 2) сексуальне насильство (ст. 153); 3) примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154); 4) статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155); 5) розбещення неповнолітніх (ст. 156). Залежно від того, чи застосовується під час вчинення таких кримінальних правопорушень фізичне та психічне насильство, їх можна поділити на дві групи:

1) злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, пов'язані із застосуванням насильства (ст. 152, 153, 154 КК України), тобто так звані «насильницькі сексуальні злочини»;

2) кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, не пов'язані із застосуванням

насильства (ст. 155, 156 КК України) – так звані «ненасильницькі сексуальні кримінальні правопорушення».

Перш за все слід зрозуміти, що має під собою розбещення неповнолітніх, оскільки багато людей не розуміють зміст цього злочину. З об'єктивної сторони злочин виражається у вчиненні розпусних дій сексуального характеру, здатних викликати фізичне й моральне розбещення неповнолітніх. Розпусні дії можуть бути як фізичними, так і інтелектуальними. Фізичне розбещення – це, зокрема, оголення статевих органів винної або потерпілої особи, мацання їх, інші непристойні дотики, які викликають статеве збудження, навчання онанізму, вчинення у присутності потерпілого статевого акту, акту онанізму. Інтелектуальне розбещення може полягати, наприклад, у цинічних розмовах з потерпілим на сексуальні теми, розповіді відвертих, натуралістичних сексуальних історій, фотографуванні потерпілих у різних сексуальних позах, демонстрації порнографічних предметів. Використання в процесі вчинення розпусних дій творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, а також примушування до участі у їх створенні потребує додаткової кваліфікації за відповідною частиною статті 301 (Yagmenko, 2020).

Згвалтуванням є вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (згвалтування) [3]. Порівняно з попередньою редакцією ст. 152 КК, ця стаття, викладена в редакції Закону від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII, істотно розширила межі об'єктивної сторони складу злочину «згвалтування», зокрема:

– під статевими зносинами з погляду інкримінування попередньої редакції ст. 152 КК розумівся тільки природний (гетеросексуальний) статевий акт (коїтус) – введення статевого члена чоловіка в жіночу піхву, яке може викликати вагітність. Наразі згвалтуванням визнається не лише згаданий акт (останній з урахуванням термінології, використаної в ст. 152 КК, вочевидь, має тлумачитись як вагінальне проникнення в тіло жінки з використанням геніталій чоловіка), а й інші різновиди проникнення у вагітну (жіночу піхву), а також проникнення в анус або рот іншої особи (тобто в отвори тіла людини, біологічно для цього не призначені) за допомогою як статевого члена чи іншої частини тіла людини, так і будь-якого предмета [4. С. 35-47.];

– раніше статеві зносини визнавались згвалтуванням за умови, що вони поєднуються із застосуванням фізичного насильства, погрозою його застосуванням або з використанням безпорадного стану потерпілої особи. Один із трьох вказаних альтернативно способів як складова цілеспрямованої злочинної поведінки і криміноутворювальна ознака слугував основному злочинному діянню (статевим зносинам), вчинявся заради останнього. При цьому перелік способів, за наявності

хоча б одного з яких природні статеві зносини між особами жіночої і чоловічої статі визнавались зґвалтуванням, був вичерпним.

Нова редакція ст. 153 КК цілком справедливо не оперує позбавленим юридичної визначеності і морально застарілим словосполученням «задоволення статевої пристрасті неприродним способом». Вказівка на «неприродність» статевих зносин виглядала анахронізмом у світлі здобутків сучасної сексології та сексопатології. Використання згаданого звороту в попередній редакції ст. 153 КК змушувало робити застереження про те, що кримінальна караність поведінки, передбаченої цією статтею КК, визначається не так званою неприродністю способів задоволення статевої пристрасті, можливою гомосексуальною спрямованістю чи аморальністю дій, а їхнім насильницьким характером. Так, український законодавець виходить з того, що здійснюваний на добровільних засадах гомосексуалізм, тобто сексуальний потяг до осіб своєї статі, має розглядатись не як діяння, заборонене під загрозою настання кримінальної відповідальності, а як особливий стан організму людини, нетипова сексуальна поведінка.

Об'єктивні, суб'єктивні та кваліфікуючі (особливо кваліфікуючі) ознаки сексуального насильства збігаються з такими ж ознаками зґвалтування, розкритими вище, за винятком того, що об'єктивна сторона складу розглядуваного злочину охоплює лише такі дії сексуального характеру, які не полягають у проникненні в тіло іншої особи. Відповідно, диспозиція ч. 1 ст. 153 КК носить описово-віддільний характер.

Внесені зміни (закони від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII [5] (Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy, 2017) і від 14 березня 2018 р. № 2334-VIII (Kryminalnyi kodeks Ukrainy, 2001)) до КК України безумовно є позитивними та спрямованими на захист прав постраждалих від насильства. Оскільки до сьогоднішнього дня, практика притягнення до відповідальності гвалтівників є незначною. Це в той час, коли за міжнародними даними, в середньому одна з кожних п'яти жінок бодай раз у житті зазнавала сексуального насильства.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Орловський Б.М. Детермінанти насильницьких статевих злочинів у кримінологічній науці. *Право і суспільство* № 2 частина 3/2020. 2020.

3. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України.* URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

4. Юртаєва К. В. Системний аналіз кримінальної відповідальності за злочини проти статевої свободи та недоторканості

особи, вчинені неповнолітніми. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 35–47.

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від від 06.12.2017 № 2227-VIII. ЛПА-360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T172227?an=1>.

Папуницька Карина Миколаївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник: завідувач кафедри
кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ *Левченко Ю.О.*

ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто питання присвячені запобігання рецидивної злочинності в межах пробації в Україні. Надано перелік змін щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності. Визначено послідовність механізму функціонування інституту пробації щодо протидії рецидивної злочинності.

Ключові слова: рецидив, запобігання, пробація, ресоціалізація, засуджений, адаптація, покарання.

Annotation. The article discusses issues related to the prevention of recidivism within probation in Ukraine. A list of changes in the development of the probation system, increasing the alternatives of imprisonment and creating conditions to reduce recidivism is provided. There is determined the sequence of the mechanism of functioning of the institution of probation on counteraction to recidivism is determined.

Key words: relapse, prevention, probation, resocialization, convict, adaptation, punishment.

Соціальна адаптація осіб, звільнених від відбування покарання, є одним із важливих напрямів не тільки профілактики вчинення нових злочинів цією категорією осіб, а й профілактики злочинності в цілому.

На сьогоднішній день основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених кримінально-виконавчий кодекс України визнає виконання та відбування покарання, суспільно корисну працю, соціально-виховну роботу, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив, а також пробацію (ч. 3 ст. 6) [1].